

Educació per a la prevenció: arquitectura i delictes

Miguel Ángel Soria Verde*

Delictes i prevenció

Societat i delictes: realitat històrica

La preocupació pel tema de la prevenció del delictes és una qüestió relativament nova en la nostra societat occidental. Històricament el sistema penal penitenciari sempre havia considerat que la pena de privació de llibertat era la retribució social per una conducta negativa realitzada contra ella (Guillén, 1992). Entre el final del segle passat i el començament d'aquest apareix la teoria de la prevenció general i específica del delictes. Manté que la finalitat de la pena és advertir els membres de la comunitat i els transgressors concrets de les dificultats derivades de cometre actes il·lícits. D'aquesta manera, cada pena implicaria una reducció del nombre de delinqüents que violen la norma jurídica.

Des de fa molt temps aquesta concepció de la prevenció del delictes com un problema exclusiu de la justícia penal es va demostrar obsolet i profundament desacreditat (Guillén, 1992). A manera d'exemple, la criminalitat creix a un ritme del 5% anual, la qual cosa suposa que doble les taxes cada 14 anys. Potser el segon element i encara més significatiu és la ineficàcia de l'acció preventiva de la justícia penal: a la Gran Bretanya o a Espanya només un 25% dels delictes comesos arriben a la policia, només se'n resolen un 35% i tan sols un 10% són castigats (Bright, 1992; Giménez-Salinas, 1992).

La crisi d'aquest model centrat exclusivament en la intervenció penal en el si dels conflictes socials va deixar pas a una concepció molt més àmplia i global amb dos canvis fonamentals. El primer fou la necessitat d'adoptar una perspectiva interdisciplinària en la prevenció del delictes en què la psicologia, la sociologia, l'arquitectura, l'urbanisme, l'educació social, etc. aportaven coneixements científics complementaris i experiències apli-

* Miguel Ángel Soria és doctor en Psicologia i professor de Psicologia Social a la Facultat de Psicologia a la Universitat de Barcelona. També imparteix les assignatures de Psicologia jurídica a les facultats de Psicologia de la Universitat de Barcelona i a la de Dret del Centre Abat Oliva.

Adreça professional de l'autor: Facultat de Psicologia. Departament de Psicologia Social. Universitat de Barcelona. Campus Vall d'Hebron. Passeig de la Vall d'Hebron, 171. 08035 Barcelona.

caedes compartides. En segon lloc, s'estructuren tres àmbits clarament definits dins la prevenció del delicte: les actuacions preventives/reactives del sistema penal i policial (prevenció situacional), reducció de l'oportunitat del delicte (prevenció material) i l'eliminació de les seves causes (prevenció social).

Determinació de la taxa de victimització

El primer element que cal tenir en compte si es vol intervenir sobre un problema social és conèixer-ne la importància i les característiques. En el nostre cas resultava fonamental conèixer l'impacte del delicte en la societat. A finals dels anys seixanta als EUA sociòlegs i criminòlegs van observar que les estadístiques tradicionals per avaluar la criminalitat procedents de la policia i la justícia no recollien d'una manera satisfactòria la realitat social existent. Aquestes estadístiques rebien tres crítiques fonamentals. Les dades estadístiques complien una funció social, per exemple les estadístiques policials són utilitzades com un barem de l'efectivitat de l'organització i, per tant, afecten significativament el procés de recollida. La segona crítica es refereix a la capacitat tècnica dels professionals; en aquest sentit, no tots els professionals, policies i jutges tenen uns criteris homogenis a l'hora de recollir o tipificar un mateix fet delictiu (Soria i Hernández, 1991; Soria, 1992). En tercer lloc, hi ha la taxa negra de victimització, ja que no tots els delictes que es produeixen són presentats al sistema de control social.

Més concretament, la seva utilitat en l'àmbit preventiu es veu limitada per la dificultat de comprendre els factors implicats en la criminalitat, la problemàtica per diferenciar entre les demandes socials i aquelles generades per la «por social» i, finalment, la inutilitat per dissenyar programes preventius globalitzadors.

A la dècada dels setanta, als EUA, es van estructurar dos nous mètodes avaluatius. Per una banda, les enquestes de victimització concebudes com a enquestes dirigides a la població general que plantegen preguntes descriptives-tancades sobre la criminalitat i els efectes de la victimització. El segon mètode van ser els estudis de victimització: procedents de la criminologia, són qüestionaris més o menys amplis adreçats fonamentalment a un grup social concret (dones, adolescents, tercera edat, etc.) respecte a la problemàtica de la criminalitat o bé sobre un aspecte concret d'aquesta que afecta especialment aquest col·lectiu social.

En èpoques més recents l'estudi de la criminalitat ha adoptat una concepció més internacional. Així, la primera enquesta de victimització internacional (International Crime Survey) es va portar a terme entre 1989 i 1992 a vint països del món. Els resultats obtinguts mostren que el risc al delicte es tendeix a incrementar en les àrees d'afluència poblacional i densitat urbanística (Mayhew, 1994).

En els resultats d'aquesta enquesta podem observar com a Espanya existeix una taxa de victimització que oscil·la entre el 22,5% i el 24,9%, mentre que a Europa la mitjana se situa entre el 20 i el 22,4%. En síntesi, un de cada cinc ciutadans espanyols resulta victimitzat anualment.

Les taxes exposades prèviament tampoc reflecteixen d'una manera fidedigna el problema del delictes sobre la societat. Així, observem com es deixen fora de l'estudi amplis sectors o col·lectius socials victimitzats (adolescents i menors), s'ignora el fenomen de la concentració geogràfica del delictes i s'analitza només el «delictes del carrer». El que sí que queda clar mitjançant aquests nous mètodes avaluatius és que l'impacte del delictes es tendeix a concentrar sobre determinats grups socials d'àrees geogràfiques pobres (Farrell i Pease, 1993) i això repercuteix directament en un empobriment de la qualitat de vida de la comunitat i també, segons Paul Harrison (1983), en una ruptura de la solidaritat existent en el si d'aquesta comunitat; així, la por de ser agredit provoca l'aparició d'actituds i conductes defensives que fan observar l'entorn físic i social com una cosa perillosa i amenaçant davant la qual cal sobreviure.

Històricament, i també en les enquestes de victimització, s'ignora el delictes dels «poderosos» o crims de coll blanc comesos per persones socialment respectables. Però el seu impacte sobre la societat és encara molt més gran per les alteracions estructurals que produeixen; per exemple, el 1973, Pearce determina que el cost del crim organitzat als EUA es pot valorar en 7 bilions anuals, i l'evasió d'impostos, comesa per l'1% de la població, superior als 9 bilions anuals.

Teories del delictes

Un segon element important és disposar d'un cos teòric explicatiu sobre el delictes i les seves causes. En aquest sentit, podem afirmar que hi ha moltes aproximacions sobre el tema. D'una manera sintètica podem assenyalar deu teories diferents.

- *Clàssiques*. Segons la seva visió, les persones maximitzen els seus beneficis i minimitzen el seu sofriment; per això s'estableix el «contracte social» i l'Estat apareix com la garantia d'aquest a l'establir les lleis i les mesures contra els seus transgressors (Taylor i col., 1973).
- *Biogenètiques*. La base del comportament criminal individual es troba en predisposicions genètiques i/o biològiques (Rutherford, 1986).
- *Aprenentatge social*. Considera que la conducta, criminal o no, s'aprèn, entenent per conducta tot tipus d'activitat mental, física o emocional observable.

- *Psicoanàlisi*. El desenvolupament de la salut i la qualitat de vida de les persones depèn de l'èxit en la resolució del conflicte existent entre els instints pulsionals i les demandes de l'entorn social (Bowlby, 1946).
- *Etiquetatge social*. L'estigmatització del delinqüent és la conseqüència de la imposició per part de la societat d'una etiqueta de desviació social (Young, 1971).
- *Control social*. Els agents de control social, escola, policia, etc. fracassen en els seus intents per establir les normes socials i morals (Box, 1983).
- *Desorganització social*. L'estructura socioeconòmica genera zones geogràfiques amb unes altes taxes de criminalitat i de marginació social (Matza, 1969).
- *Tensió social*. Dins de la societat hi ha diversos grups o col·lectius socials que no tenen les mateixes oportunitats que els altres per aconseguir l'èxit social que la cultura els promet (Lea i Young, 1984).
- *Conflicte*. Procedent del corrent marxista, defensa que en les societats capitalistes és inevitable entre el propietari i l'Estat, d'una banda, i aquells que venen el seu treball com a mà d'obra (Taylor i col., 1973).
- *Criminologia feminista*. Les dones i els nens suporten la major part d'accions criminals i, a més, els agents de control social tendeixen a patologitzar aquestes víctimes (Heidenson, 1985).

La prevenció del delictes: nivells i mètodes bàsics

En la prevenció del delictes hi ha tres nivells diferents (Caplan, 1964; Durlak, 1985): la primària, que consisteix a identificar les condicions de l'entorn físic i social que faciliten la comissió del delictes. Es focalitza en persones socialment adoptades o subgrups a risc no disfuncional. La prevenció secundària consisteix a actuar sobre els delinqüents potencials, emfatitzant-se en la prevenció primerenca de disfunció social. Finalment, el tercer nivell actua sobre els delinqüents evitant així la reincidència i generant una prevenció ulterior de la disfunció social.

En el si de cada un d'aquests nivells es poden observar diversos mètodes d'intervenció; vegem-ne els més significatius. En la prevenció primària hi ha, entre altres, el *disseny ambiental*, basat en el concepte d'espai defensable de Newman, que té com a objectiu utilitzar el disseny urbà per facilitar l'increment de la vida ciutadana i dificultar la comissió de delictes. En segon lloc tenim la *prevenció veïnal*, que parteix del concepte que la prevenció està integrada a la comunitat i, per tant, aquesta ha de participar-hi activament (vigilància d'habitatges, patrulles ciutadanes, etc.).

En la prevenció secundària trobem la *mediació*, entesa com la resolució pactada dels conflictes veïnals, evitant així un increment dels conflictes i una disminució de la convivència social; la *diversió*, utilitzada amb delinqüents joves, té la finalitat de minimitzar els efectes del contacte de l'autor d'una transgressió amb el sistema penal mitjançant diversos procediments educatius i amb la finalitat de resocialitzar. En últim lloc podem citar la *prevenció escolar*, realitzada en el si de centres educatius i de temps lliure, que inclou un conjunt d'activitats educatives (drogues, vocacionals, etc.).

En la prevenció terciària destaquen per sobre de la resta els programes de *suport a víctimes*; aquests programes tenen la finalitat de prevenir l'aparició del trauma, evitar la victimització secundària, etc. En segon lloc es poden esmentar els programes de *reparació*, en què l'agressor realitza diverses activitats, prèviament pactades amb la víctima, per compensar-la de les conseqüències del delicte.

Arquitectura urbana i delicte

L'estil de vida i l'entorn urbà

Les reaccions socials davant la criminalitat es basen en la interacció entre l'estil de vida i l'entorn urbà. Seguint els estudis de Brillon i els seus col·laboradors (1984) s'estableixen dos tipus de variables, les contextuals, com són la taxa de delictes, la seva tipologia, el tipus d'urbanització, etc., i les individuals, com l'edat, el sexe, el benestar socioeconòmic, l'educació, l'aïllament, la participació social, etc.

De la relació entre aquestes dues variables es deriven quatre conseqüències per al delicte. En primer lloc s'estableix una expansió i una vulnerabilitat personal davant el delicte. El desenvolupament d'un conjunt d'informacions sobre el delicte a través dels mitjans de comunicació, la victimització directa i indirecta, i el coneixement del sistema. En tercer lloc sorgeixen un conjunt d'actituds cap a la societat i el sistema de justícia. Finalment es defineixen uns tipus i formes de control social del delicte.

La societat del benestar, un cop establert el problema social representat per la criminalitat, exigeix de les agències governamentals unes mesures preventives efectives que remarquen quatre aspectes: el disseny urbanístic i arquitectònic, la provisió de serveis apropiats, la participació de la comunitat en el disseny i l'execució dels plans, i, finalment, l'educació en prevenció.

Programes preventius adreçats al canvi arquitectònic i urbanístic

La psicologia ambiental, l'arquitectura i el disseny urbanístic estableixen que el nivell d'inseguretat davant el delicte deriva del sentiment induït per la percepció de l'entorn físic. Van der Voordt i Van Wegen (1988) estableixen sis factors bàsics que relacionen l'arquitectura i l'urbanisme amb la percepció social de vulnerabilitat al delicte. Aquests elements es poden entendre com a fonamentals en l'elaboració de programes preventius. Vegem-los esquemàticament.

a) Percepció o presència física actual de persones. La presència o coincidència de diverses persones en un mateix espai on hi ha la persona que està en perill. Inclou diversos indicadors, però n'hi ha dos de molt significatius. En primer lloc el grau o la capacitat per fer servir un espai mixt; segons aquesta variable la utilització d'un mateix espai per múltiples persones en un mateix moment ofereix més seguretat, i les altres persones es perceben com a perilloses quan no se les espera en aquest context espaciotemporal. Per tant, no és una realitat objectiva sinó que depèn del subjecte avaluador.

En segon lloc hi ha les característiques dels camins. El concepte de camí fa referència a la ruta, senda, etc. que les persones fem servir per desplaçar-nos d'un espai a un altre d'una manera socialment acceptada. Entre altres tipus trobem: trànsit rodat exclusiu, zona residencial, etc. Com que tenim diferents expectatives de presència/absència d'altres subjectes en aquest espai, com també la funció que hi fan, això provoca diferents percepcions, des de la seguretat fins a la por.

b) Atribució d'implicació personal i sentit de responsabilitat. Aquests dos conceptes estan íntimament relacionats. Així, una implicació personal més gran en l'espai significa un increment del sentit de responsabilitat propi. Això es reflecteix en la distància espacial; així, llocs més pròxims al propi domicili són percebuts com a més segurs que aquells que n'estan lluny. Entre altres elements influents trobem: el reconeixement de residents o estranys en el lloc, l'organització espacial d'espais públics o privats i la utilització de procediments participatius socials en el manteniment i la gestió dels espais públics o privats.

c) Nivell de visibilitat i de claredat. Els espais més foscos, amb una distància de visibilitat més petita, amb llocs per amagar-se, etc. incrementen el sentiment d'inseguretat. Aquest factor es compon de diverses variables, entre d'altres les següents: la capacitat de visió des de l'interior d'aquells edificis públics (carrer) o semipúblics (galeries, patis, horts oberts, etc.), visibilitat de l'entrada a portals, galeries, escales, etc. des de la part exterior a aquests espais.

La tercera variable fa referència a la claredat de la situació, és a dir, la inexistència d'objectes que impedeixin l'observació adequada de l'escena. Finalment, hi ha l'enllumenat en espais públics.

d) Accessibilitat i rutes de fugida. Per avaluar aquest factor la persona utilitza dos criteris bàsics: l'accessibilitat a l'edifici i a les àrees exteriors tant en cas de residents com de gent de fora, a peu o amb cotxe, i, en segon lloc, les facilitats de fugida mitjançant l'existència de múltiples entrades, sortides d'emergència, etc. Tant en aquest cas com en l'anterior cal que es miri des del punt de vista de la víctima i del delinqüent.

e) Atractiu. Fa referència al grau en què l'espai és evocador de sentiments de responsabilitat i atenció. Sens dubte és una de les variables més treballades des del punt de vista teòric i es veu afectada per diverses variables com l'atmosfera psicològica, el grau d'atracció dels colors i els materials utilitzats, i el grau de manteniment.

f) Vulnerabilitat dels objectes com a conseqüència de la seva funció o disseny inadequat. D'aquesta manera la posició espacial ocupada pels objectes i els materials que els componen són utilitzats per fer accions destructives com a senyals d'identificació personal, com a mitjà d'exercir la violència, etc. En això influeixen dos elements: la vulnerabilitat i la facilitat d'accés, com les parades d'autobús, els telèfons públics, etc., i en segon lloc la inadequada utilització dels materials: fràgils, mal-leables, etc.

Derivats d'aquests factors podem diferenciar set plans d'actuació sobre el disseny urbanístic:

- Control de vies d'accés i entrada a recintes o edificis.
- Utilització com més millor de les zones i les rutes d'ús públic.
- Senyalització mitjançant elements físics la «propietat» dels espais oberts.
- Vigilància discreta sobre la zona de risc.
- Il·luminació adequada i apropiada.
- Adopció de senyals psicovisuals fins i tot en edificis no problemàtics.
- Ocupació i utilització de l'espai basant-se en la diversitat de funcions socials que s'hi duran a terme.

El desenvolupament d'aquests plans d'actuació segons Stollant i col. (1989) s'ha de portar a terme a partir del treball d'un equip interdisciplinari mitjançant l'aplicació d'un projecte preventiu compost per tres activitats diferents coordinades:

- a) Enquesta física. Permet l'anàlisi de les condicions del veïnat o barri a partir dels indicadors següents:
 - Existència o no de mesures defensives.

- Facilitats exteriors a la comunitat, com garatges, jardins, camins, etc.
- Àrees internes i comunitàries dels blocs d'edificis i serveis comunals, com porters automàtics, dobles portes, sistemes de fugida, etc.
- Estructura i fabricació de les cases i edificis.
- Condicions dels espais individuals: lavabos, cuines, electricitat, etc.

b) Investigació. Conjunt de dades sobre el barri o el veïnat. Inclou el següent:

- Perfil demogràfic de la zona.
- Obtenció d'informació estadística: costos del vandalisme, trenca-ment de portes i finestres, reparacions i manteniment d'edificis, etc.
- Observació dels patrons de comportament de vianants i vehicles, així com les seves oscil·lacions estacionals i horàries.
- Avaluació dels nivells de comportament criminal i antisocial mitjançant l'observació sistemàtica, consultes amb la policia, departaments de serveis socials i juvenils, enquestes a residents, etc.
- Informació sobre la facilitat d'accés als serveis públics o privats com botigues, escoles, clubs, transports, centres de salut, organitzacions comunals, etc.
- Política de manteniment dels edificis, descentralització, exigències de manteniment, grau de control, etc.
- Efectivitat de les mesures de prevenció del delictes existents.

c) *Consulting* amb residents i l'*staff* local assegurant així la representació proporcional sociodemogràfica de la comunitat (sexe, edat, raça, etc.) mitjançant tres línies fonamentals:

- Reunions informatives amb grups de residents i agències locals.
- Reunions amb grups socials específics de la comunitat: joves, tercera edat, mares solteres, etc.
- Enquestes adreçades als propietaris.

La formació en prevenció del delictes

Principis fonamentals en l'acció educativa

Els programes de prevenció del delictes quasi no inclouen el rol de la formació i de l'entrenament. Per exemple, a la Gran Bretanya no serà fins a l'Informe Morgan (Home Office, 1991), en què s'estableix la necessitat d'oferir un entrenament integral respecte a la prevenció del delictes. En un apèndix d'aquest informe s'estableixen diverses recomanacions per portar a terme aquesta educació.

Tal com reflecteixen les conclusions de l'informe, la compartimentació de les diverses disciplines implicades en la intervenció comunitària queda reflectida al seu torn en uns programes formatius que no tenen un objectiu globalitzador, malgrat que sí que hi ha importants continguts teòrics en tots ells. Per exemple, des de la perspectiva urbanística es prioritza en els fracassos del disseny físic; des de la psicologia ambiental, en la percepció social i física, o des de la sociologia i la política social, en el substrat de penúria econòmica.

Tot això fa que l'educació per a la prevenció del delictes utilitzi una mateixa font de materials documentals i de teories explicatives, però es contextualitzen d'una manera diferent segons la perspectiva disciplinària de què es parteixi. La situació afecta quatre processos diferents del marc formatiu:

- Selecció de la informació que serà presentada als estudiants.
- Seqüenciació o determinació de com serà presentada la informació, com s'ordenarà i com s'estructurarà.
- Entrega o establiment de com són transmeses i rebudes les dades i les conclusions.
- Avaluació o tipus de qüestions plantejades als estudiants sobre la informació facilitada.

En síntesi, els programes formatius de prevenció del delictes no poden ser una amalgama o un cúmul d'habilitats parcials procedents dels diversos professionals, perspectives i disciplines, sinó del resultat d'analitzar una complexa xarxa de factors que predisposen una comunitat davant una situació de vulnerabilitat davant el delictes i que, al seu torn, requereix una barreja de respostes.

L'adopció d'una perspectiva interdisciplinària significa ensenyar els principis i mètodes pràctics elaborats per les diferents disciplines en la prevenció del delictes, desenvolupar un coneixement complementari de les

diverses disciplines implicades i facilitar als estudiants una feina comuna des de les diferents aproximacions disciplinàries, mitjançant la participació en una activitat formativa global i un projecte comú d'aprenentatge.

Descripció d'experiències educatives en prevenció del delictes

Les experiències educatives en prevenció s'han portat a terme principalment a àmbit local i regional o autonòmic, i no hi ha cap programa formatiu d'àmbit estatal. Vegem les experiències més significatives que hi ha a Catalunya.

Dins l'àmbit autonòmic, les principals experiències s'adrecen d'una manera gairebé exclusiva a eliminar les causes del delictes:

- *Programa interdepartamental de la renda mínima d'inserció.* L'objectiu central d'aquest programa és lluitar contra els problemes socials i afavorir la reinserció dels col·lectius més desprotegits. En el seu si trobem diverses línies d'actuació i concretament una d'elles es dedica a la posada en marxa d'accions formatives, amb tres àmbits prioritaris: el desenvolupament motivacional, l'orientació professional i la formació ocupacional.
- *Plans d'actuació integral.* El seu objectiu és impulsar les condicions òptimes de desenvolupament social i comunitari per millorar les condicions de vida de determinats sectors, grups o col·lectius socials. Per a això es porten a terme diverses accions de treball social i educatiu que inclouen l'ocupació laboral, l'escolarització normalitzada i l'educació d'adults, entre d'altres. L'equip de treball social i educatiu també facilita formació a famílies amb un pronòstic favorable en el seu procés de canvi d'habitatge i de relació social en un ambient nou i normalitzat.
- *Atenció a la infància d'alt risc social.* En el seu si es realitzen diversos subprogrames (mendicitat infantil, promoció de joves «netejadres», etc.) en què s'estableix una formació adreçada al desenvolupament d'habilitats professionals i de creixement personal.
- *Tallers de treball.* S'hi desenvolupa un procés educatiu per a l'aprenentatge laboral i la promoció de l'acció educativa laboral i escolar.

En el tercer àmbit, el local, és on es realitzen la majoria de programes preventius educacionals. El primer grup d'aquests se situa dins de la prevenció policial i penal; aquí trobem el *pla d'intervenció integral de Ciutat Vella*. Una de les seves línies d'actuació consisteix a desenvolupar aspectes preventius a les escoles mitjançant accions formatives dirigides a la prevenció del consum de drogues, la propagació de la sida, les aules veïnals de prevenció i la reinserció social de prostitució femenina. En segon

lloc trobem els *equips de suport tècnic operatiu*, formats per agents de la Guàrdia Urbana de Barcelona, que dissenyen i posen en marxa diversos programes educatius adreçats directament a col·lectius socials que presenten un risc de victimització més elevat (tercera edat, menors, etc.) mitjançant cursos específics de prevenció dirigits a la protecció física, personal, etc.

Pel que fa a l'àmbit de reducció de l'oportunitat, podem assenyalar el *pla de prevenció de les drogodependències*, que engloba els barris barcelonins més greument afectats pel consum de drogues. De les quatre línies bàsiques d'actuació que té aquest pla en destaquen dues que estan basades en accions educatives. La primera consisteix en la disminució de la demanda de drogues mitjançant cursos de formació per a pares i educadors de temps lliure. En segon lloc, dins el pla de reducció de problemes associats al consum de drogues, destaca la formació de líders de la comunitat sobre la prevenció de la sida.

Programa educacional integrat

Durant l'any 1993 i fins al 1997, gràcies a diverses subvencions europees, s'ha anat dissenyant un programa de formació aplicable al conjunt de països de la Unió Europea i adreçat a la prevenció del delictes. Partint de l'experiència iniciada a la Universitat de West of England, a Bristol, a la qual es van unir la Universitat de Twente, a Holanda, i la Universitat de Barcelona, es va portar a terme un programa específic de prevenció del delictes mitjançant un concepte d'aprenentatge obert en dos nivells i amb l'objectiu bàsic d'aplicar a la pràctica els diversos continguts teòrics prèviament adquirits.

El programa educacional integrat té les característiques següents:

- S'adreça al conjunt de la població, ja siguin professionals o no, entenent que totes les persones formen part de la comunitat i, per tant, estan implicades en la prevenció del delictes.
- Adopta una perspectiva multidisciplinària; així, cada disciplina científica implicada en la prevenció del delictes aporta els seus continguts teòrics i aplicats al procés formatiu.
- Es desenvolupa una xarxa d'intercanvi d'informació relativa a aportacions professionals teòriques i experiències pràctiques.
- Té una finalitat globalitzadora a àmbit europeu. Així, malgrat que es tenen en compte les peculiaritats i les diferències de cada estat i regió, els objectius, la metodologia i els fonaments científics s'apliquen d'una manera homogènia a tot Europa. Les diferències es reflecteixen en les experiències pròpies i les oscil·lacions en els marcs teòrics.

- Priorització en l'educació com a element fonamental per conèixer la realitat del delictes, l'adquisició de tècniques i, finalment, relacionar professionals i comunitat.
- Es desenvolupen dins el concepte d'aprenentatge obert, és a dir, sense necessitat d'una assistència personal, i es poden realitzar des del propi domicili o des de qualsevol altre lloc.

Els objectius principals són quatre:

1. Establir una xarxa oberta de prevenció del delictes a àmbit europeu, basada en les experiències d'investigadors i professionals.
2. Promoure, disseminar i donar suport als recursos d'intervenció derivats de la pràctica multiagències.
3. Establir un programa d'*action-research* sobre la prevenció del delictes: partint d'un entrenament interdisciplinari sorgeixen noves accions pràctiques mitjançant multiagències, que es transformen en accions d'intervenció i, posteriorment, en investigació (pràctica crítica), tornant a començar el cicle.
4. Facilitar una xarxa d'intercanvi d'informació a àmbit europeu.

El programa formatiu s'estructura en deu grans unitats temàtiques:

1. Una introducció general integrada en la prevenció a la comunitat.
2. Debat sobre els factors que contribueixen al delictes, a la por al delictes i a la victimització.
3. La importància de la participació de la comunitat i les tècniques de *consulting* i treball amb els seus membres.
4. Tècniques d'investigació sobre l'extensió del delictes i els problemes que se'n deriven.
5. Revisió general de les aproximacions a la prevenció.
6. Unitats paral·leles respecte a les diverses àrees de prevenció, portant a terme habilitats i coneixements en: disseny, *management*, seguretat personal i treball amb joves.
7. Tècniques d'identificació de possibles combinacions d'aproximacions per resoldre un problema específic de la comunitat.
8. Desenvolupament de les habilitats interpersonals i d'altres tipus per coordinar i participar en un equip interdisciplinari.
9. Avaluació de la prevenció del delictes i d'altres iniciatives de seguretat de la comunitat.

10. Desenvolupament d'estratègies i plans d'intervenció multidisciplinaris.

Finalment, la metodologia del programa educacional integrat consisteix en un procés seqüencial de tres etapes que es repeteixen en cada una de les unitats prèviament exposades, que són:

- Adquisició de coneixements fonamentals que aporten la base teòrica i interdisciplinària i que l'alumne ha de conèixer i dominar.
- Lectura del conjunt de textos i documents relatius a la unitat, que ofereixen una visió de conjunt relativa a mitjans de comunicació, informes científics, experiències concretes, etc.
- Aplicació del llibre de treball. Consisteix a plantejar diversos supòsits, qüestions teòriques, casos pràctics i activitats que l'alumne ha de resoldre individualment o en grup. Les diverses accions que s'han de dur a terme van seguides d'un comentari final mitjançant el qual es pot regular l'autoaprenentatge, perquè s'explica on es pot trobar la resposta a la qüestió plantejada en els textos i les lectures realitzades.

Conclusions

Com ja hem observat en apartats anteriors, la prevenció del delictes mostra amplis programes aplicats amb finalitats diferents entre ells, però amb un objectiu comú (Shaftoe i col., 1996).

Malgrat que aquests programes s'han pogut desenvolupar d'una manera eficaç fins als nostres dies, hi ha importants dificultats per conèixer la realitat social i, especialment, per posar en marxa plans educatius preventius. Si observem la realitat espanyola i catalana podem veure l'aplicació de diversos plans de prevenció, alguns dels quals inclouen programes específics educatius.

L'absència d'experiències educatives és una situació generalitzada al conjunt d'Europa i aquest estat encara és pitjor si les relacionem amb l'arquitectura i l'urbanisme en general. Només algunes experiències holandeses semblen trencar aquesta uniformitat.

En general, els programes educatius pequen de dos defectes importants. El primer és que estan inclosos en un programa més ampli en el qual s'estableixen els seus límits i objectius; en segon lloc, estan dominats per un enfocament disciplinari concret.

Les constants exigències teòriques i professionals de la necessitat d'adoptar un punt de vista disciplinari se sol reflectir en alguns programes aplicats, cada cop més, però no a l'hora de dissenyar una formació dirigida a la prevenció.

En conjunt, la situació actual es pot etiquetar de «babèlica» perquè disposem de múltiples aportacions i enfocaments teòrics, de moltes experiències pràctiques, d'incomptables programes aplicats i d'un camp professional clarament establert, però falta un marc formatiu que sigui capaç d'integrar d'una manera global aquests condicionants.

El programa integral descrit pretén actuar d'aglutinador de coneixements, professionals i experiències a àmbit europeu, dissenyant una formació multidisciplinària i basada en una intervenció multiagències dins el problema social. Al mateix temps aquest programa formatiu significa un avenç unificador d'objectius, continguts i metodologia a escala europea.

Referències bibliogràfiques

- BOWLBY, J.: *Forty four juvenile thieves*. Harmondsworth: Penguin, 1946.
- BOX, S.: *Power crime and mystification*. Londres: Tavistock, 1983.
- BRILLON, Y. i cols.: «Les attitudes du public canadien envers les politiques criminelles». Centre international de criminologie comparée. Univ. MONTREAL. *Les cahiers de recherche criminologiques*, núm. 1, 1984.
- BRIGHT, J.: *Crime prevention in America: a british perspective*. Office of International Criminal Justice. Chicago, Illinois, 1992.
- FARELL, G.; PEASE, K.: *Once bitten, twice bitten: repeat victimization and its implications for crime prevention*. Home Office, 1993.
- GIMÉNEZ-SALINAS, E.: *Bilars des connaissances en Espagne. Les politiques de prévention de la delinquance a l'aune de la recherche*. París, 1992.
- GUILLÉN, F.: *La prevenció dels comportaments il·lícits a la llei orgànica 1/1992 de 21 de febrer, sobre protecció de la seguretat ciutadana*. No publicat. 1992.
- HARRISON, P.: *Inside the inner city: life under the cutting edge*. Nova York: Penguin, 1993.
- HEIDENSON, P.: *Women and crime*. Londres: Macmillan, 1985.
- HOME OFFICE: *Standing committee on crime prevention: safer communities-The local delivery of crime prevention through the partnership approach*. Londres: Home office, 1991.
- LEA, J.; YOUNG, J.: *What is to be done about law and order?*. Penguin. Harmondsworth, 1984.
- MATZA, D.: *Becoming deviant*. Nova York: Prentice Hall, 1969.

- MAYHEW, P.: *Findings from the international crime survey*. Home Office research and statistics department, núm. 8. 1994.
- PEARCE, F.: «Crime corporations and the american social order», a: I. TAYLOR i L. TAYLOR, *Deviancy and politics*. Nova York: Penguin, 1973.
- RUTHERFORD, A.: *Growing out of crime*. Penguin, Harmondsworth, 1986.
- SHAFTOE, H. i cols.: *Creating safer cities*. Bristol: UWE, 1996.
- SORIA, M.A.: *Influencia de la formación policial sobre la atención a las mujeres victimizadas*. Barcelona, Escola de Policia de Catalunya, 1992.
- SORIA, M.A.; HERNÁNDEZ, J.A.: *Análisis de las sentencias judiciales*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1991.
- STOLLARD, P. i cols.: *Safer neighbourhoods*. Londres: Institute of advanced architectural studies, 1989.
- TAYLOR, I. i cols.: *The new criminology*. Londres: Routledge i Kegan Paul, 1973.
- VAN DER VOORDT, J.J.M.; VAN WEGEN, H.B.R.: *A checklist of crime prevention through environment design: usefulness and limitations*. International association for the study of people and their physical surroundings. Delf. Netherlands. 1988.
- YOUNG, J.: «The role of the police as amplifiers of deviancy», a: S. Cohen (ed.): *Images of deviance*. Penguin, Harmondsworth, 1971.

Paraules clau

Prevenió de la delinqüència

Arquitectura urbana i delictes

Programes educatius

Educació social

Abstracts

La situación actual de la prevención del delito es una consecuencia de un conjunto de cambios socioculturales y de una profundización en las técnicas y métodos evaluativos de la realidad social del crimen y su impacto social. Diversas teorías se han ido elaborando como sistemas explicativos del mismo. Tras analizarse los ámbitos y niveles de prevención se destacan algunos programas. El artículo se adentra en una revisión crítica de la educación en prevención del delito recogiendo algunos ejemplos. Finalmente, se describe de forma precisa una experiencia educativa integral a nivel europeo actualmente en fase de consolidación.

La situation actuelle de la prévention du délit est une conséquence d'un ensemble de changements socioculturels et d'un approfondissement dans les techniques et méthodes d'évaluation de la réalité sociale du crime et son impact social. Différentes théories ont été élaborées comme des systèmes pour l'expliquer. Après avoir analysé les domaines et les niveaux de prévention quelques programmes se distinguent. De cette façon, l'article pénètre dans une révision critique de l'éducation en prévention du délit, en donnant quelques exemples. Finalement, il décrit précisément une expérience éducative intégrale au niveau européen, qui est actuellement en phase de consolidation.

Present practices within crime prevention have developed from a set of sociocultural changes and from a thorough examination of methods used in appraising the social reality of crime and its impact on society. Several theories have been forwarded by means of explanation. Following an analysis of the areas in which, as well as the scales at which, prevention has been applied, a number of programmes are looked at in detail. The article therefore presents a critical review of education in crime prevention and illustrates this with specific examples. Finally, an integrated educational programme throughout Europe, which is currently being established, is described in detail.